

AgriSafetyNet

Agricultural Safety Through Lifelong Learning

2019-1-SK01-KA202-060645

Moduł 4

ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM I HIGIENĄ W MIEJSCU PRACY

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Moduł 4 - Zarządzanie bezpieczeństwem i higieną w miejscu pracy

1. Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną w miejscu pracy

1.1. Polityka bezpieczeństwa i higieny w miejscu pracy

Praca w rolnictwie, będąca najbardziej rozpowszechnionym rodzajem zatrudnienia na świecie, stała się głównym przedmiotem troski ze względu na problemy związane z bezpieczeństwem i zdrowiem spowodowane czynnikami biologicznymi, substancjami chemicznymi, ergonomicznymi czynnikami ryzyka, hałasem, czynnikami ryzyka psychospołecznego, promieniowaniem, wibracjami i środowiskiem pracy (Papkalla & Collison, 2017): choroby przenoszone przez żywność, HIV/AIDS, urazy, choroby związane z żywym inwentarzem, choroby układu mięśniowo-szkieletowego, utrata słuchu spowodowana hałasem, narażenie na pestycydy, problemy z rozrodczością, choroby układu oddechowego, niedożywienie, choroby związane z zanieczyszczeniem wody (Frank i in. , 2004; Hawkes & Ruel, 2006; Wolf et al., 2018).

Rolnictwo, wraz z turystyką, gastronomią oraz budownictwem, są sektorami, w których czas pracy jest długi (zapalenie ścięgna bicepsa, złamania obojczyka, zamrożone ramię, zapalenie kości i stawów glenohumeralnych, uderzenia, tendinopatia/rozerwanie mankietu rotatora, zapalenie kaletki barku, zwichnięcie ramion, złamania ramion, oddzielenie ramion) (Leka & Jain, 2010).

Grunty i/lub gleby w stanie niebezpiecznym to te, które są w wysokim stopniu narażone na skażenie substancjami niebezpiecznymi (rolniczymi środkami chemicznymi, metalami ciężkimi, innymi odpadami przemysłowymi) (Zhang, 2003). Jednak odpady rolne mogą być niebezpieczne również wtedy, gdy zawierają podrobione i niespełniające norm substancje chemiczne lub z powodu nieodpowiedniego transportu, braku koordynacji między zainteresowanymi organami, niskiego poziomu egzekwowania już przestarzałego prawodawstwa, niskiego poziomu świadomości i zdolności, słabego składowania, porowatej kontroli granicznej i niedostatecznej kontroli jakości (WHO, 2016, 2019a).

Należy również wziąć pod uwagę środowiskowe i rolnicze czynniki sprzyjające rozwojowi chorób zakaźnych (intensyfikacja rolnictwa, zmiana klimatu, zapory, jeziora i systemy nawadniające, zakłócenia i zanieczyszczenie środowiska oraz zmiany w leśnictwie) (WHO, 2013).

Nanotechnologia ("gałąź technologii zajmująca się wymiarami i tolerancjami poniżej 100 nanometrów, zwłaszcza manipulowaniem poszczególnymi atomami i cząsteczkami" - Lexico),

która oferuje znaczne możliwości rozwoju innowacyjnych produktów i zastosowań w rolnictwie, może mieć również negatywny wpływ na zdrowie ludzkie (FAO i WHO, 2013).

Chodzi o to, że liczba niezakaźnych chorób związanych z rolnictwem (WHO i UNO, 2018; Wolf i in, 2018) jest ogromna: rak (piersi, szyjki macicy, jelita grubego, wątroby, płuc, prostaty, żołądka), choroby sercowo-naczyniowe (choroby naczyń mózgowych, choroba serca, choroba wieńcowa, zakrzepica żył głębokich i zator płucny, atak serca, choroba tętnic obwodowych, udar mózgu), przewlekłe choroby układu oddechowego (astma, przewlekła obturacyjna choroba płuc, mukowiscydoza, zawodowe choroby płuc, takie jak czarne płuca, nadciśnienie płucne) oraz cukrzyca (typy 1 i 2).

Nieumyślne zatrucia zabijają rocznie około 355 000 osób na całym świecie. W krajach rozwijających się (gdzie dochodzi do dwóch trzecich tych zgonów) takie zatrucia są silnie związane z nadmiernym narażeniem na toksyczne substancje chemiczne i ich niewłaściwym stosowaniem. W wielu takich środowiskach toksyczne substancje chemiczne mogą być emitowane bezpośrednio do gleby, powietrza i wody - z procesów przemysłowych, zakładów celulozowo-papierniczych, garbarni, górnictwa i niezrównoważonych form rolnictwa - w ilościach znacznie przekraczających te, które są dopuszczalne dla zdrowia ludzkiego. (Światowa Organizacja Zdrowia)

Aby zająć się zidentyfikowanymi i ocenionymi zagrożeniami, w tym zagrożeniami związanymi z ergonomią (ergonomia to "badanie efektywności ludzi w ich środowisku pracy" - Lexico), rolnik powinien podjąć środki zapobiegawcze:

- Nowo zidentyfikowanym zagrożeniem w szybki i skuteczny sposób;
- Zagrożeniom związanym z ergonomią, które są identyfikowane podczas planowania zmian w środowisku pracy lub w sprzęcie, praktykach, procesach lub obowiązkach roboczych.

Środki zapobiegawcze są użytecznymi, praktycznymi i skutecznymi metodami, które pozwalają na uniknięcie wystąpienia niebezpiecznej sytuacji poprzez kontrolę bieżących warunków pracy, istniejących działań lub istniejących zagrożeń.

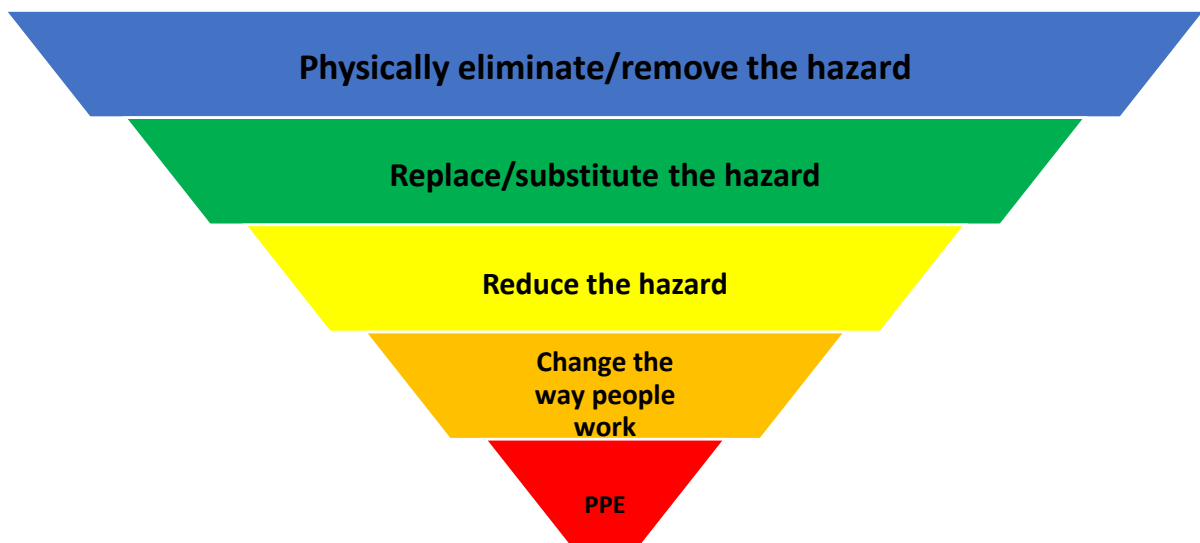
Na przykład, przy obchodzeniu się z pestycydami, rolnicy powinni zwracać uwagę na takie aspekty jak stosowanie / opryskiwanie, klasyfikacja / oznakowanie, utylizacja, narażenie, pierwsza pomoc, problemy zdrowotne, ładowanie, mieszanie, środki ochrony osobistej, po aplikacji, rozlanie i transport (Fait i in., 2001; WHO i FAO, 2019).

Środki zapobiegawcze są następujące (Hazard Prevention Program Guide, 2014; OSHA, 2016):

- a) **Fizyczna eliminacja/usunięcie zagrożenia:** maszyna, rzecz, stan lub czynność, która stanowi zagrożenie, zostaje zastąpiona inną maszyną, rzeczą, stanem lub czynnością, która eliminuje pierwotne zagrożenie i nie stwarza nowego zagrożenia; na przykład, detoksykacja rolnictwa z wysoce niebezpiecznych pestycydów jest możliwa poprzez zastosowanie zintegrowanej ochrony przed szkodnikami, tj. staranne rozważenie wszystkich dostępnych technik zwalczania szkodników, a następnie włączenie odpowiednich środków, które zniechęcają do rozwoju populacji szkodników i utrzymują pestycydy i inne interwencje na poziomie uzasadnionym ekonomicznie oraz zmniejszają lub minimalizują zagrożenie dla zdrowia ludzkiego i środowiska poprzez stosowanie dobrych praktyk rolniczych, pestycydy chemiczne niskiego ryzyka, mikroorganizmy (bakterie, grzyby, wirusy), naturalni wrogowie szkodników (rośliny i zwierzęta), monitoring szkodników, półchemikalia (substancje chemiczne lub mieszaniny uwalniane przez organizm, które wpływają na zachowania innych osób) oraz systemy zrównoważonej gospodarki rolnej (FAO i WHO, 2019); listy niebezpiecznych pestycydów były stale aktualizowane (Protokół Montrealski, 1989; Konwencja Sztokholmska, 2004; oraz Konwencja Rotterdamska, 2004 - por. WHO, 2019b);
- b) **Zastąpienie/zastąpienie zagrożenia:** jeśli rolnik nie jest w stanie wyeliminować zagrożenia, może spróbować zmniejszyć je poprzez techniki kontrolne, które mają na celu zmniejszenie intensywności zagrożenia w przypadku jego wystąpienia, zapobieganie wystąpieniu niebezpiecznej sytuacji lub wyeliminowanie niebezpiecznych zadań; na przykład zakup cichych urządzeń i narzędzi;
- c) **Zmniejszenie zagrożenia**, w tym jego izolacja: na przykład kontrola zagrożenia hałasem;
- d) **Zmiana sposobu pracy ludzi:** na przykład wyznaczanie limitów czasowych;

e) **Udostępnienie środków ochrony osobistej:** jeżeli rolnik nie może zmniejszyć zagrożenia, powinien zabezpieczyć się, aby przeciwdziałać niebezpieczeństwu lub zmniejszyć zakres potencjalnych szkód. Istnieją dwa rodzaje ochrony - grupowa i osobista:

- **Ochrona grupowa** polega na zablokowaniu lub oddzieleniu zagrożenia od pracownika: np. wysłanie hałaśliwego sprzętu do mechanika w celu naprawy;
- **Ochrona osobista** polega na wyposażeniu pracowników w sprzęt lub ubranie ochronne, takie jak: maska przeciwpyłowa, zatyczki do uszu, okulary ochronne, osłona twarzy, dobrze widoczna odzież (odzież na głowę, rękawice, kurtki, spodnie, odzież przeciwdeszczowa, koszule, bluzy), buty ochronne, kask ochronny, rękawice ochronne.

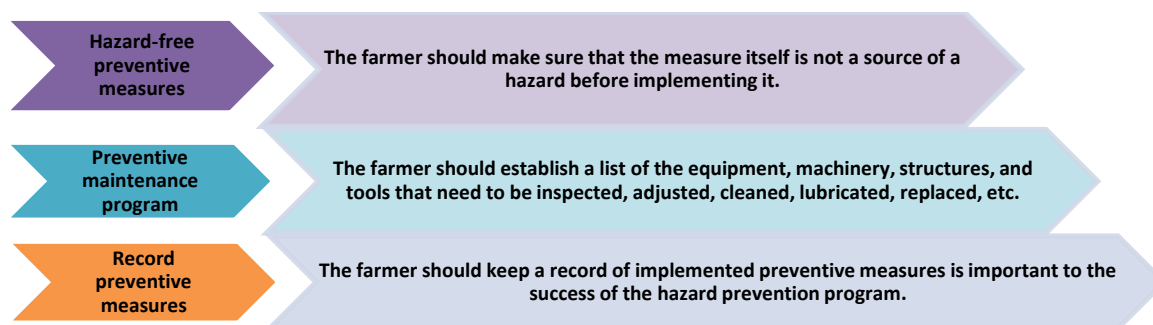
<https://www.bing.com/images/>

W celu uniknięcia niepowodzeń, które mogłyby spowodować zagrożenie dla pracowników, rolnik opracowuje i wdraża zestaw **technik zarządzania**, które mają na celu zmniejszenie zagrożenia) w ramach **środków zapobiegawczych** (Hazard Prevention Program Guide, 2014; OSHA, 2016):

a) **Środki zapobiegawcze wolne od zagrożeń:** ponieważ środek zapobiegawczy kontroluje aktualny stan pracy, istniejącą działalność lub obecne zagrożenie, rolnik powinien upewnić się, że sam środek nie jest źródłem zagrożenia przed jego wdrożeniem: na przykład, jeśli instaluje przenośnik taśmowy w celu wymiany wózka podnośnikowego, powinien upewnić się, że jest on zgodny z aktualnymi standardami bezpieczeństwa. W przypadku pojawienia się nowego zagrożenia, należy się z nim jak najszybciej uporać: na przykład podczas wskazywania obszarów dla pieszych, rolnik powinien upewnić się, że nie powoduje ono niebezpiecznego zatłoczenia wózków podnośnikowych w innym miejscu, zainstalować lusterka, tak aby operator widział pieszych przed skręceniem w ślepy zaułek itp.

b) **Program konserwacji profilaktycznej:** program taki polega na sporządzeniu wykazu urządzeń, maszyn, konstrukcji i narzędzi, które należy skontrolować, wyregulować, oczyścić, nasmarować, wymienić itp.; sporządzeniu harmonogramu konserwacji; opisie procedur konserwacji; zapisie wykonanych prac; weryfikacji postępu prac; oraz ocenie skuteczności. Jest ona obowiązkowa, ponieważ jej celem jest zapobieganie awariom urządzeń, maszyn, konstrukcji i narzędzi w długim okresie czasu poprzez rutynowe kontrole i naprawy zużytych części: na przykład konserwacja mechaniczna, planowane kontrole i wymiana zużytych hamulców w ciągniku są niezbędnymi środkami zapobiegawczymi.

c) **Rejestrowanie środków zapobiegawczych:** prowadzenie rejestru wdrożonych środków zapobiegawczych jest ważne dla powodzenia programu zapobiegania zagrożeniom. Rolnik potrzebuje tej dokumentacji, aby wykonać kolejne kroki w procesie zapobiegania zagrożeniom.

1.2. Ocena zagrożeń

W celu oceny/oceny zagrożeń w swoim gospodarstwie rolnik powinien opracować **identyfikację zagrożeń** (w celu uwypuklenia operacji związanych z zadaniami stanowiącymi istotne zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa pracowników - oraz zagrożeń związanych z określonym sprzętem ze względu na wykonywane czynności, źródła energii i warunki pracy), a także metodologię oceny, w tym **metodologię dotyczącą zagrożeń związanych z ergonomią**, z uwzględnieniem następujących dokumentów i informacji:

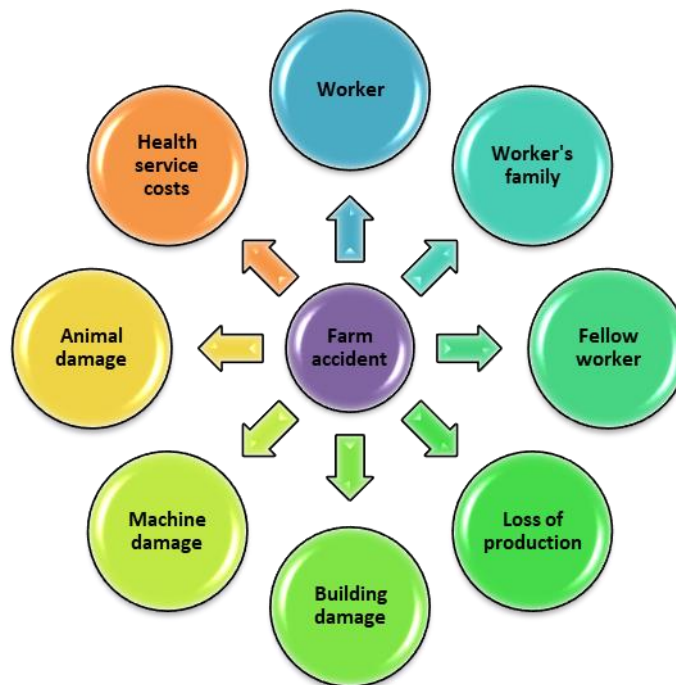
- Każdy pracownik składa raport o zagrożeniach;
- Wszelkie sprawozdania rządowe lub rolnicze, badania i testy dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa pracowników;
- Wszelkie sprawozdania z badania zdarzeń niebezpiecznych;
- Wszelkie sprawozdania sporządzone zgodnie z przepisami dotyczącymi komitetów i przedstawicieli ds. bezpieczeństwa i higieny pracy;
- Wszelkie wyniki kontroli w miejscu pracy;
- Dokumentacja pierwszej pomocy i dokumentacja dotycząca drobnych urazów;
- Dokumentacja dotycząca substancji niebezpiecznych;
- Programy ochrony zdrowia w miejscu pracy;
- Wszelkie inne istotne informacje, w tym informacje dotyczące ergonomii.

Metodologia identyfikacji i oceny zagrożeń powinna obejmować:

- Kroki postępowania i ramy czasowe identyfikacji i oceny zagrożeń;
- Prowadzenie ewidencji zagrożeń;
- Ramy czasowe dla przeglądu i, w razie potrzeby, rewizji metodologii.

Rolnik może zidentyfikować zagrożenia, obserwując zadania, które są faktycznie wykonywane na różnych stanowiskach pracy dla każdej z tych technik identyfikacji zagrożeń: dochodzenia w sprawie wypadków i incydentów, analiza awarii, czynniki potencjalnego wypadku, dochodzenia wstępne, analiza bezpieczeństwa zadań oraz inspekcje miejsca pracy.

Ważne jest, aby **identyfikować zagrożenia w odpowiednim czasie**, ponieważ wypadki na farmach dotyczą nie tylko pracownika, ale całego jego środowiska (El Batawi, 2004).

Metoda identyfikacji może się różnić w zależności od **wielkości miejsca pracy**:

- W **małym gospodarstwie rolnym** identyfikacja zagrożeń dla poszczególnych osób może być korzystna dla rolnika, ponieważ każda osoba wykonuje określone zadania: na przykład jeden pracownik jest kierowcą ciągnika, a drugi jest kierowcą ciągnika, który zajmuje się również obsługą mechaniczną ciągników;
- W **większym gospodarstwie rolnym** jest bardziej prawdopodobne, że kilku pracowników zajmuje te same stanowiska: na przykład pracownicy zajmujący się nadwoziem, mechanicy, kierowcy traktorów itp. Z tego względu identyfikacja zagrożeń na stanowisku pracy może być korzystna dla rolnika;

- W **dużym gospodarstwie rolnym** korzystne dla rolnika może być zidentyfikowanie zagrożeń według obszaru pracy, grupowanie osób i stanowisk pracy według podobieństwa zadań, zagrożeń i zarządzania - na przykład w gospodarstwie mieszanym, hodowli zwierząt, uprawy roślin, konserwacji sprzętu itp. - gdzie należy zidentyfikować zagrożenia dla wszystkich hodowców zwierząt (np. ptasia grypa - por. WHO, 2006), dla wszystkich hodowców upraw, dla wszystkich techników konserwacji itp.

- W **bardzo dużych gospodarstwach rolnych** identyfikacja zagrożeń może być korzystna dla rolnika ze względu na podział obszarów lub obiektów, gdzie każdy brygadzysta jest odpowiedzialny zarówno za produkcję, jak i za swój program zapobiegawczy.

Po zidentyfikowaniu zagrożeń rolnik powinien założyć i prowadzić **rejestr identyfikacyjny** w formie drukowanej lub elektronicznej.

Technika identyfikacji polega na zidentyfikowaniu pięciu elementów pracy:

- Sprzęt (maszyny i narzędzia);
- Materiały (substancje i produkty);
- Środowisko naturalne;
- Personel;
- Organizacja pracy.

Interakcja między tymi pięcioma składnikami może mieć miejsce na przykład podczas transportu świeżych warzyw na zielony rynek:

- **Normalne**, gdy świeże warzywa są dostarczane na zielony rynek detalistom za pomocą ciężarówki, itp;
- **Nienormalne**, gdy zdarzają się takie zdarzenia jak wypadek, pożar lub choroba zawodowa, a świeże warzywa nie trafiają na zielony rynek.

Aby określić zagrożenia związane z prowadzeniem ciężarówki, na przykład, rolnik powinien:

- Zidentyfikować elementy pracy (np. ciężarówkę);

- wziąć pod uwagę zdarzenia i wypadki (uraz pleców, zderzenie, upadek materiału, materiał łatwopalny, możliwe uszkodzenie części ciężarówki).

Rolnik powinien określić **etapy identyfikacji zagrożeń** oraz ramy czasowe dla identyfikacji zagrożeń poprzez załączenie następujących informacji:

- Kto jest odpowiedzialny za identyfikację: na przykład osoba lub osoby wyznaczone przez komitet ds. bezpieczeństwa i higieny pracy, komitet ds. bezpieczeństwa i higieny pracy, itp;

- Sposób przetwarzania sprawozdań dotyczących identyfikacji: na przykład sporządzanie i przetwarzanie przez komisję, przez osoby wyznaczone przez komisję, itp;

- Jakie są ramy czasowe: na przykład identyfikacja zagrożeń dla hodowców zwierząt musi być zakończona w grudniu, dla hodowców upraw w kwietniu, a dla mechaników w listopadzie, itp;

- Jaki jest termin przeglądu identyfikacji: na przykład, co dwa lata.

Nacisk należy położyć na identyfikację, ponieważ od niej zależy kontynuacja programu prewencyjnego: ocena zagrożeń, edukacja pracowników oraz wdrożenie środków zapobiegawczych.

Rolnik powinien zidentyfikować i **ocenić zagrożenia w miejscu pracy**, w tym zagrożenia związane z ergonomią, zgodnie z przedstawioną powyżej metodyką, biorąc pod uwagę, co następuje:

- Każdy pracownik składa raport o zagrożeniach;

- Wpływ narażenia na zdrowie i bezpieczeństwo pracowników;

- Poziom narażenia pracowników na zagrożenie;

- Częstotliwość i czas trwania narażenia pracowników na zagrożenie;

- Środki zapobiegawcze wprowadzone w celu zaradzenia zagrożeniu;

- Charakter zagrożenia oraz, w przypadku zagrożeń związanych z ergonomią, wszystkie czynniki związane z ergonomią, takie jak:

- Okoliczności, w jakich wykonywane są czynności robocze, organizacja pracy, fizyczne wymagania związane z czynnościami roboczymi, środowisko pracy i procedury pracy;

- Właściwości zwierząt, sprzętu, towarów, materiałów, osób, rzeczy, narzędzi i miejsc pracy;

- Wszelkie inne istotne informacje.

Jest bardzo prawdopodobne, że zagrożenia napotkane w gospodarstwie rolnym na etapie identyfikacji są liczne, co uniemożliwia jakiegokolwiek pojedyncze działanie w celu kontroli wszystkich z nich. Dlatego też rolnik powinien krytycznie przeanalizować wszystkie zagrożenia, aby ustalić hierarchię ważności środków zapobiegawczych, nie tracąc przy tym z oczu celu ostatecznego - wyeliminowania wszystkich zagrożeń w miejscu pracy lub, jeśli nie można ich wyeliminować, zadbanie o ich kontrolę.

Rolnik może zapoznać się z raportami pracowników, pierwszym zapisem pomocy, raportami o zdarzeniach niebezpiecznych, raportami o drobnych urazach oraz oświadczeniami o odszkodowaniach dla pracowników, co może umożliwić mu ocenę poziomu narażenia na zagrożenia dla pracowników.

Rolnik może skorzystać z każdej innej metody oceny, pod warunkiem, że uwzględni wszystkie wymienione wyżej czynniki (w ramach **zagrożeń w miejscu pracy**).

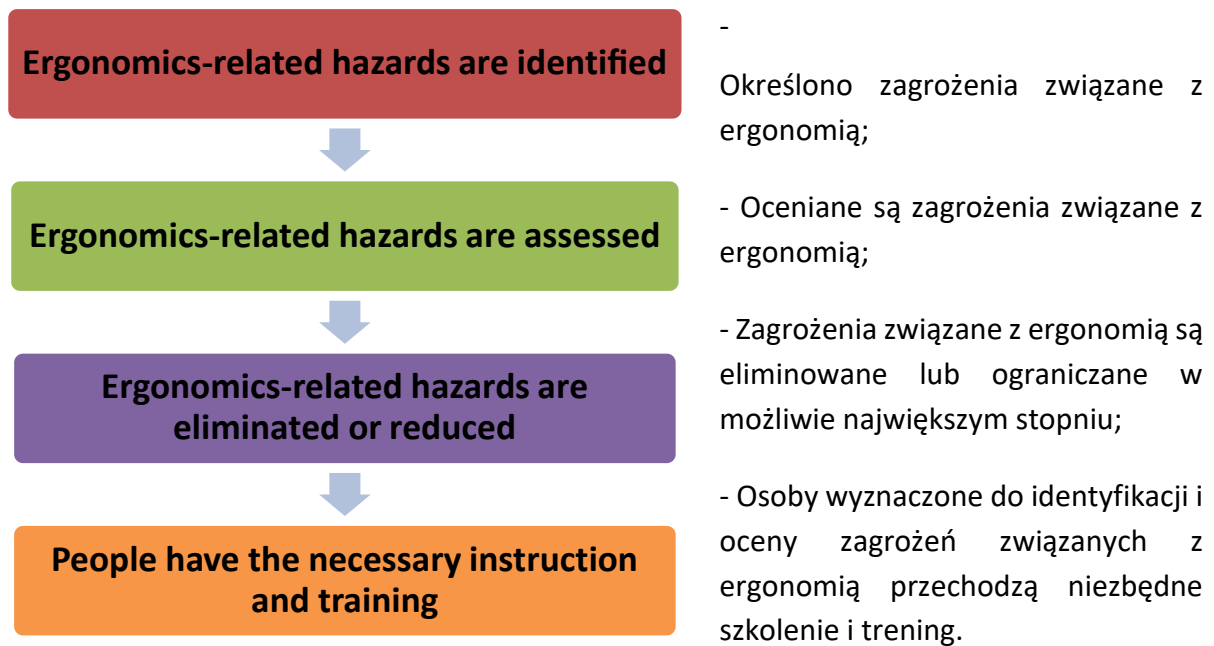
1.3. Planowanie zapobiegawcze

<https://www.bing.com/images/>

Aby zrealizować swój plan zapobiegania zagrożeniom, rolnik powinien:

- Opracować plan wdrożenia określający ramy czasowe dla każdej fazy opracowywania i wdrażania programu zapobiegania zagrożeniom;
 - monitorować postępy w realizacji działań zapobiegawczych;
 - Regularnie przeglądać ramy czasowe planu wdrożeniowego, a w razie potrzeby zmieniać je.
-
- Wdrażając program prewencyjny, rolnik powinien to zapewnić:

Istnieją dwa sposoby monitorowania realizacji **programu prewencyjnego**:

- Sprawdzenie, czy zaplanowane działania odbywały się zgodnie z planem, krok po kroku
- Opisanie działania, które ma być wdrożone i pracy, która ma być wykonana (nowe warunki pracy, nowe zadania, nowe działania techniczne, nowa praca, itp;)
- Zatwierdzenie pracy, która ma być wykonana;
- Dokumentowanie nowych procedur pracy;
- Zapewnianie szkoleń dla pracowników;
- W celu sprawdzenia, czy środki zapobiegawcze zostały wdrożone zgodnie z planem: jeśli z jakiegokolwiek powodu wdrożenie zaplanowanych środków programu zapobiegawczego zostało opóźnione, rolnik powinien natychmiast zmienić harmonogram pracy, ponieważ inne zaplanowane prace mogą wymagać zmiany.

1.4. Bibliografia

El Batawi, M. A. (2004). *Health of Workers in Agriculture*. Cairo: World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean.

Fait, Antonella, Iversen, B., Tiramani, Manuela, Visentin, Sara & Maroni, M. (2001). *Preventing Health Risks from the Use of Pesticides in Agriculture*. Geneva: World Health Organisation.

- Food and Agriculture Organisation & World Health Organisation. (2016). *International Code of Conduct on Pesticide Management: Guidelines on Highly Hazardous Pesticides*. Rome & Geneva. (FAO & WHO, 2016).
- Food and Agriculture Organisation & World Health Organization. (2019). *Detoxifying Agriculture and Health from Highly Hazardous Pesticides: A Call for Action*. Rome & Geneva. (FAO & WHO, 2019).
- Food and Agriculture Organization of the United Nations & World Health Organization. (2013). *State of the Art on the Initiatives and Activities Relevant to Risk Assessment and Risk Management of Nanotechnologies in the Food and Agriculture Sectors: FAO/WHO Technical Paper*. Rome. (FAO & WHO, 2013).
- Frank, A. L., McKnight, R., Kirkhorn, S. R. & Gunderson, P. (2004). Issues of Agricultural Safety and Health. *Annual Review of Public Health*, 25, 225-245. DOI: 10.1146/annurev.publhealth.25.101802.123007.
- Hawkes, Corinna & Ruel, Marie. (2006). The Links Between Agriculture and Health: An Intersectoral Opportunity to Improve the Health and Livelihoods of the Poor. *Bulletin of the World Health Organization*, 84(12), 984-990.
- Hazard Prevention Program Guide*. (2014). Available at: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/services/health-safety/reports/hazard-prevention.html>. Accessed on May 12, 2020.
- Leka, Stavroula & Jain, Aditya. (2010). *Health Impact of Psychosocial Hazards at Work: An Overview*. Geneva: World Health Organisation.
- Lexico*. Available at: <https://www.lexico.com/>. Accessed on May 12, 2020.
- Occupational Safety and Health Administration. (2016). *Recommended Practices for Safety and Health Programs*. Washington, DC. (OSHA, 2016).
- Papkalla, Ute & Collison, Jane. (2017). *International Minimum Requirements for Health Protection at the Workplace*. Geneva: World Health Organisation.
- Salvi, Cristiana, Frost, Melinda, Popescu, V., Butu, Cassandra, Grbic, Miljana, Grasu, C.-V., Arafat, R. & Nitzan, Dorit. (2018). From Capacity Mapping to Development of a National Response Plan: Increasing Emergency Risk Communication Capacity in Romania. *Public Health Panorama*, 4(1), 38-43.
- Wolf, J., Prüss-Ustün, A., Ivanov, I., Mudgal, S., Corvalán, C., Bos, R. & Neira, M. (2018). *Preventing Disease Through A Healthier and Safer Workplace*. Geneva: World Health Organisation.

- World Health Organisation Regional Office for South-East Asia. (2006). *Public Health Interventions for Prevention and Control of Avian Influenza: A Manual for Improving Biosecurity in the Food Supply Chain Focusing on Live Animal Markets*. New Delhi. (WHO, 2006).
- World Health Organisation Regional Office for South-East Asia. (2016). *Sound Management of Hazardous Wastes from Health Care and from Agriculture*. New Delhi. (WHO, 2016).
- World Health Organisation. (2013). *Research Priorities for the Environment, Agriculture and Infectious Diseases of Poverty: Technical Report of the TDR Thematic Reference Group on Environment, Agriculture and Infectious Diseases of Poverty*. Geneva. (WHO, 2013).
- World Health Organisation. (2019). *Healthy Environments: Why Do They Matter and What Can We Do?* Geneva. (WHO, 2019a).
- World Health Organization & United Nations. (2018). *Noncommunicable Diseases: What Ministries of Agriculture Need to Know*. Geneva & New York, NY. (WHO & UNO, 2018).
- World Health Organization Food & Agriculture Organization. (2019). *Global Situation of Pesticide Management in Agriculture and Public Health: Report of A 2018 WHO-FAO Survey*. Geneva & Rome. (WHO & FAO, 2019).
- World Health Organization. (2019). *Preventing Disease Through Healthy Environments. Exposure to Highly Hazardous Pesticides: A Major Public Health Concern*. Geneva. (WHO, 2019b).
- World Health Organisation. Available at: <https://www.who.int/>. Accessed on May 12, 2020.
- Zhang, X. (2003). *WHO guidelines on good agricultural and collection practices (GACP) for medicinal plants*. Geneva: World Health Organisation.

2. Instytucje i organizacje międzynarodowe

2.1. Organizacje międzyrządowe

Organizacje międzyrządowe współpracujące w dziedzinie ochrony zdrowia pracujących mają charakter międzynarodowy lub regionalny i subregionalny.

2.1.1. Międzynarodowe organizacje międzyrządowe zaangażowane w ochronę zdrowia pracujących:

- **Unia Afrykańska**, organizacja kontynentalna, której zadaniem jest wspieranie wzrostu politycznego i gospodarczego wśród państw członkowskich oraz eliminowanie kolonializmu i neokolonializmu z kontynentu afrykańskiego. Została ona utworzona 9 lipca 2002 r., a jej siedziba znajduje się w Addis Abebie w Etiopii.
- **Międzynarodowa Organizacja Pracy**, agencja Organizacji Narodów Zjednoczonych, której zadaniem jest promowanie sprawiedliwości społecznej i gospodarczej poprzez ustanawianie międzynarodowych standardów pracy. Została ona utworzona 29 października 1919 r., a jej siedziba znajduje się w Genewie w Szwajcarii.
- **Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)**, organizacja gospodarcza, której zadaniem jest stymulowanie postępu gospodarczego i handlu światowego. Została utworzona 16 kwietnia 1948 r., a jej siedziba znajduje się w Paryżu we Francji.
- **Organizacja Państw Amerykańskich**, organizacja kontynentalna, której zadaniem jest wzmacnianie solidarności i współpracy między państwami członkowskimi na półkuli zachodniej. Została założona 30 kwietnia 1948 r., a jej siedziba znajduje się w Waszyngtonie, DC, USA.
- **Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)**, wyspecjalizowana agencja Organizacji Narodów Zjednoczonych, której zadaniem jest propagowanie powszechnej opieki zdrowotnej, koordynowanie działań w sytuacjach kryzysowych dotyczących zdrowia, monitorowanie zagrożeń dla zdrowia publicznego oraz promowanie zdrowia i dobrobytu ludzi. Została ona utworzona 7 kwietnia 1948 roku i ma siedzibę w Genewie w Szwajcarii.

2.1.2. Regionalne i subregionalne organizacje międzyrządowe zaangażowane w ochronę zdrowia pracujących:

- **Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA)**, regionalna organizacja handlowa i strefa wolnego handlu składająca się z czterech państw europejskich (Islandii, Liechtensteinu, Norwegii i Szwajcarii), której mandat ma służyć jako alternatywny blok handlowy dla tych państw europejskich, które nie mogły lub nie chciały przystąpić do ówczesnej Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), która następnie stała się Unią Europejską. Została ona ustanowiona 4 stycznia 1960 r., a jej siedziba znajduje się w Genewie, w Szwajcarii.
- **Unia Europejska** (dawniej Europejska Wspólnota Węgla i Stali oraz Europejska Wspólnota Gospodarcza), polityczno-gospodarcza unia 27 państw członkowskich położonych głównie w Europie, której mandat obejmuje poszanowanie rządów prawa i praw człowieka. Została ona utworzona 1 listopada 1993 r., a jej siedziba znajduje się w Brukseli w Belgii.
- **Wspólnota Karaibska (CARICOM)**, organizacja zrzeszająca piętnaście narodów i terytoriów zależnych w obu Amerykach, której zadaniem jest promowanie integracji gospodarczej i

współpracy między jej członkami, których zadaniem jest zapewnienie sprawiedliwego podziału korzyści płynących z integracji, a także koordynacja polityki zagranicznej. Została ona utworzona 4 lipca 1973 r., a jej siedziba znajduje się w Georgetown w Gujanie.

- **Północnoamerykańską umowę o wolnym handlu (NAFTA)**, umowę podpisaną przez Kanadę, Meksykańskie Stany Zjednoczone i Stany Zjednoczone Ameryki, której mandat obejmuje promowanie handlu wśród członków tego bloku handlowego. Została ona ustanowiona 1 stycznia 1994 r., a jej siedziba znajduje się w Ottawie w Kanadzie, w mieście Meksyk oraz w Waszyngtonie w Stanach Zjednoczonych.

- **Wspólny Rynek Południowy**, południowoamerykański blok handlowy, którego zadaniem jest promowanie wolnego handlu i płynnego przepływu towarów, ludzi i walut. Został utworzony 26 marca 1991 r., a jego siedziba znajduje się w Montevideo w Urugwaju.

2.2. International Non-governmental Organisations

- **Międzynarodowa Komisja ds. Zdrowia w Pracy (ICOH)** jest międzynarodowym stowarzyszeniem zawodowym, którego zadaniem jest wspieranie rozwoju naukowego, wiedzy, postępu w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy we wszystkich jego aspektach. Osiem z jej 39 komitetów naukowych zajmuje się kwestiami związanymi z zawodem (dermatozami zawodowymi i środowiskowymi, zdrowiem i rozwojem zawodowym, zdrowiem zawodowym pracowników służby zdrowia, zdrowiem zawodowym w przemyśle chemicznym, zdrowiem zawodowym w budownictwie, pielęgniarstwem, medycyną pracy i toksykologią zawodową). Została założona 31 października 1906 r., a jej siedziba znajduje się w Rzymie (Włochy).

- **Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna (ISO)**, organ normalizacyjny składający się z przedstawicieli różnych krajowych organizacji normalizacyjnych, którego zadaniem jest promowanie ogólnościatowych norm handlowych, przemysłowych i własnych. Została ona utworzona 23 lutego 1947 r., a jej siedziba znajduje się w Genewie w Szwajcarii.

- **International Social Security Association (ISSA)**, organizacja skupiająca krajowe administracje i agencje ubezpieczeń społecznych, której zadaniem jest współpraca w zakresie promocji i rozwoju ubezpieczeń społecznych na całym świecie w celu poprawy warunków społecznych i ekonomicznych ludności w oparciu o sprawiedliwość społeczną. Powstała 4 października 1927 r., a jej siedziba mieści się w Genewie w Szwajcarii.